

Prosjektgruppe IT og eldre.

”Hvilken betydning kan en internett-kafé ha for eldre brukere med sikte på å fremme helse”

Bente Frøseth

Monica Fredagsvik

Roar Hellem

Morten Hoel

Høgskolen i Sør-Trøndelag, Ergoterapeututdanningen, kull 1998

23.03.01

INNHALDSFORTEGNELSE

Forside	side 1
Innholdsfortegnelse	side 2
1.0 Innledning	side 3
1.1 Bakgrunn for fokusområde	side 3
1.2 Begrepsavklaring	side 5
2.0 Metode	side 6
2.1 Begrunnelse for valg av metode	side 6
2.2 Utvalg av respondenter	side 7
2.3 Beskrivelse av metode	side 8
2.4 Metodekritikk	side 8
3.0 Presentasjon og analyse av data	side 10
3.1 Åpent personlig intervju	side 10
3.1.1 Tolkning av åpent personlig intervju	side 13
3.2 Gruppediskusjon	side 14
3.2.1 Tolkning av gruppediskusjon	side 17
4.0 Drøfting	side 18
5.0 Avslutning	side 22
Litteraturliste	
Vedlegg:	
Nr.1 Mandat	
Nr.2 Gap-modell	
Nr.3 Intervjuguide	
Nr.4 Milepelsplan	

1.0 INNLEDNING

Denne rapporten bygger på et prosjektarbeid vi har utført ved en internett-kafè for eldre i Trondheim kommune. Oppdraget gikk ut på å foreta en vurdering av dette tilbudet ut fra de eldres perspektiv, men samtidig kople det opp mot helsefremmende og forebyggende arbeid (tema X, Aktivitet og helse) for denne gruppen.

I denne rapporten vil vi først presentere bakgrunnen for fokusområdet og problemstilling for oppgaven. Vi har valgt å ikke ha et eget teorikapittel, men sier noe om referanserammene under bakgrunn for fokusområdet. Videre omtales metode for oppgaven. Her beskriver og begrunner vi valg av metode før vi kommer med metodekritikk. Deretter kommer en presentasjon og analyse av data. Her vil vi først presentere resultater av det åpne personlige intervjuet og tolke disse. Deretter presentere vi resultat av gruppediskusjonen og gi en tolkning av dette. I drøftinga vil vi slå sammen resultatet av undersøkelsene og drøfte disse opp mot problemformuleringa. I avslutningen sier vi noe om hva som ville vært interessant å forske videre på.

1.1 Bakgrunn for fokusområdet

Informasjonsteknologien preger i stadig større grad samfunnsutviklingen. Kunnskap om data og internett kan være nødvendig for å kunne følge med denne utviklingen, og uten denne kunnskapen er det lett at en havner utenfor. "IT-bruk er foreløpig et felt hvor det er stor generasjonsforskjell, (Eldre inn i den nye tid, 1999). De unge får dataundervisning i skolen, og stadig flere og flere kommer i kontakt med datateknologi gjennom arbeidet. Eldre som gruppe kommer ikke like enkelt i kontakt med data og internett. På denne måte kan der oppstå sosiale skillelinjer, og i følge Statssekretær Britt Schultz i Nærings- og handelsdepartementet, bør vi ikke bidra til å bygge opp nye skillelinjer mellom de som tar og ikke tar den nye teknologien i bruk.

Mange eldre er sterkt motiverte til å lære å ta datamaskinen i bruk, de har oppdaget hvilke muligheter dette gir til å hente informasjon (Eldre inn i den nye tid, 1999). Og det har kommet mange ulike fora for å hjelpe de eldre til å lære dette. Eksempler på dette er "Eldres it-forum" og "Seniorsurf-dagen." det har også kommet flere internett-sider spesielt rettet mot eldre som brukergruppe.

I Trondheim kommune er det blitt iverksatt et prosjekt med navn ”HøyKult.” Dette prosjektet har som overordnet mål å utvikle nye kultur- og underholdningstilbud til eldre over 55 år og aldrende funksjonshemmede. En forutsetning for å lykkes er å inkludere målgruppen i it-samfunnet.

Som en del av HøyKult-prosjektet ble den tidligere nevnt internett-kaféen etablert. Den er et samlingspunkt for eldre, der de kan få mulighet til å bruke data og internett. Der er også veiledere som kan bistå. Det kreves ingen forkunnskaper for å begynne. I tillegg har der vært gjennomført ulike datakurs som de eldre har hatt mulighet til å delta på, og over 150 har vært med.

Ut fra mandatet vårt (se vedlegg), har vi tatt utgangspunkt i å få frem de eldres perspektiv på tilbudet ved internett-kaféen. Vår kontaktperson ønsket blant annet at vi skulle undersøke hvilken nytte de eldre har av data og internett, og hva slags virkning et slikt tilbud har for denne gruppen. Han ønsket videre at vi skulle basere produktet på samtale med brukere.

Vi ønsket også å få en ergoterapeutisk vinkling på prosjektet, og undersøke den helsefremmende effekten tilbudet har. Vi ønsket å finne de eldres motivasjon for å lære seg å bruke data, og hvor meningsfullt de ser dette. Samtidig kunne det være interessant å finne ut hvilket utbytte brukerne har av å lære seg data, og få frem hvilke erfaringer de har med dette.

Vi tar utgangspunkt i grunnsynet til ergoterapi, og ser på aktivitetens betydning for mennesket. Her blir også aktivitet omtalt som et middel og mulighet til å fremme helse (Ness,1997.) På bakgrunn av dette sier Ness, at det er mulig å fremme helse gjennom målrettet bruk av aktivitet (Ness,1999.) Et aspekt ved dette er hvor godt tilrettelaget tilbudet er for brukergruppen, slik at mennesker deltar i aktiviteter og inkluderes i samfunnslivet. Dette kan belyses ved hjelp av Gap-modellen (se vedlegg), der en ser på forholdet mellom personens forutsetninger og samfunnets funksjonskrav. Sett i sammenheng med samfunnsutviklingen, kan det være interessant i finne ut om internett-kafè kan bidra til at de eldre lettere kan inkluderes. En annen side er om internett-kaféen kan være med på å styrke, eller utvide det sosiale nettverket. Eldre som gruppe er i en posisjon der de står i fare for å miste noen av de rollene de har, og eldre blir i mange sammenhenger sett på som en devaluert gruppe. Vi ønsker å se på om internett-kaféen kan være med på å motvirke eventuell sosial devaluering, og forsøke å se dette i sammenheng med teori om begrepet Verdsetjing av sosial

rolle (VSR) (Kristiansen 1994). Kanskje kan internett-kafèen stimulere til å muliggjøre deltakelse i samfunnet. I følge "Eldre inn i den nye tid" (1999), defineres mennesker i stor grad ut fra deres posisjon i yrkeslivet. Arbeidet spiller en stor rolle når det gjelder sosial identitet. Videre pekes det også på at forskere snakker om pensjonistfasen som "den rolleløse rolle." Med dette menes at der er få klare rolleforventninger og klare føringer på hvordan den enkelte skal utforme alderdommen. Kanskje kan internett-kafèen stimulere til å muliggjøre deltakelse i samfunnet, og være med på å gi denne livsfasen innhold.

På bakgrunn av dette har vi hatt en prosess der vi kom frem til denne problemformuleringen for vårt prosjekt:

Hvilken betydning kan en internett-kafè ha for eldre brukere med sikte på å fremme helse?

1.2 Avklaring av begreper

Betydning:

Hva hver enkelt av brukerne på internettkafèen vektlegger som motiverende og meningsfullt med å delta. Brukernes subjektive meninger.

Internett-kafè:

Samlingssted med tilgang på datamaskiner med internett-tilgang.

Eldre brukere:

I denne sammenhengen er målgruppen personer over 55 år.

Helse:

Helse er et begrep som kan forstås og defineres på mange måter. "Helsesynet i ergoterapi knyttes til personers evner og muligheter til å utføre ønskede aktiviteter i sine omgivelser" (Ness, 1999.) Ness sier videre at personers helse har sammenheng med menneskets samhandling med omgivelsene og deltakelse i samfunnslivet. Opplevelse av meningsfullhet og velvære, og evne til mestring er blant andre faktorer.

Aktivitet:

Ergoterapi bygger på grunnleggende antakelser om menneske, helse og aktivitet. Vi tar utgangspunkt i at mennesket har behov for å være i aktivitet, og i samhandling med andre

mennesker. Ulike aktiviteter er kulturbærere, og styrker samfunnets og personens identiteter. Grunnsynet i ergoterapi ser en sammenheng mellom aktivitet og helse. Gjennom aktivitet kan en få frem ressurser hos mennesket, slik at en kan oppleve trivsel, mestring og deltakelse i hverdagen.

Det er disse to begrepene, og den ergoterapeutiske forståelsen av de, vi ønsker å se i sammenheng med internettkaféen. Det blir derfor en utfordring å få fatt i brukernes subjektive meninger om og opplevelser på internettkaféen.

2.0 METODE

For å få informasjon om problemformuleringa, valgte vi kvalitativ framfor kvantitativ metode. Årsaken til dette er først og fremst at vi i utgangspunktet vet lite om temaet IT og eldre (Jacobsen, 1999). Vi ser derfor for oss at åpne spørsmål til de som bruker og har erfaring med tilbudet vil kunne gi oss en pekepinn på hva de er opptatt av og anser som sentralt i denne sammenheng. Hovedideen bak kvalitativ metode er nettopp at vi i liten grad på forhånd begrenser hva en respondent kan svare på. Respondenten svarer med sine egne ord, og ikke ut fra bestemte svarkategorier eller alternativer som er bestemt på forhånd. Det er altså respondenten som i stor grad bestemmer innholdet i informasjonen, og ikke undersøkeren (Jacobsen 1999).

Vi valgte å benytte to kvalitative metoder; *åpent personlig intervju og gruppediskusjon*. Ved bruk av disse metodene vil vi prøve å innhente informasjon om den enkelte brukers opplevelse av tilbudet ved internett-kaféen.

2.1 Begrunnelse for valg av metode

Åpent personlig intervju

Vår problemformulering er opptatt av den enkeltes deltagelse på internett-kaféen. Vi skulle intervjuer relativt få personer og vi var interessert i hva det enkelte individ sier, samt at vi vil vite deres personlige mening om internett-kaféen (Jacobsen, 2000).

I og med at vi har begrenset kunnskap om det emnet vi ønsker å undersøke, så vi for oss at et åpent personlig intervju kunne være en hensiktsmessig undersøkelsesmetode. Et slikt intervju kjennetegnes ved at respondent og intervjuer sitter ansikt til ansikt mens samtalen foregår, og

at respondenten i stor grad bestemmer hvilket innhold informasjonen skal ha. En begrunnelse for hvorfor respondenten skal styre svarene i så stor grad, er at vi på forhånd visste såpass lite om emnet at vi ikke så oss i stand til å utarbeide realistiske svaralternativer i forkant av samtalen. En annen begrunnelse for denne type intervju er at en samtale ansikt til ansikt synes å være mer personlig enn for eksempel et spørreskjema, hvor man ikke trenger å møte respondenten. Man har i et åpent intervju muligheten til å bli bedre kjent med respondenten, samtidig som man ser personen når han eller hun svarer. Man kan også se i hvilke omgivelser respondenten er når han eller hun svarer, og man kan observere kroppsspråk, noe som kan gi viktig tilleggsinformasjon (Jacobsen 1999).

Gruppediskusjon

Gruppediskusjon vil vi bruke fordi vi var interessert i erfaringer, holdninger og synspunkter i et miljø (Malterud, 1996), i denne sammenheng internett-kaféen.

Hensikten med en slik gruppediskusjon er for oss å utvikle ny kunnskap og å få diskutere ulike synspunkter. En gruppediskusjon kan være med på å starte en tankeprosess til den enkelte og en fortolkningsprosess skjer i gruppen. Én person kan starte en tankerekke som kan bli avsluttet av en annen. Vi ville også ha noen svar på *hvorfor* de enkelte personene mente det de gjorde. En gruppediskusjon vil kanskje bedre gi oss svar på dette enn individuelle samtaler (Jacobsen, 2000).

Ved at vi får en prosess i mellom personene så får vi frem både likheter og ulikheter mellom disse.

2.2 Utvalg av respondenter.

Før utvalget ble gjort så stilte vi oss spørsmålet om hvem ville vi ha intervjuet hvis vi hadde ubegrenset tid og ressurser. Svaret på dette var at vi ville intervjuer alle 150 personer som er registrert ved internett-kaféen. En begrensning her er nettopp tidsperspektivet.

Vi bestemte oss i samarbeide med kontaktperson at han skulle foreta et utvalg av 10 personer for oss. Dette utvalget skulle være for å få mest mulig bredde på respondentene, og med noen spesifikke kriterier. Disse kriteriene var; kjønn, alder og hvor lenge de har deltatt ved kaféen. Vi fikk gjennomført 9 personlige intervju, da en av respondentene meldte forfall.

2.3 Beskrivelse av metode

Åpent personlig intervju

Vi valgte å foreta intervjuene i lokalene til internett-kafeen, slik at settingen var kjent for respondenten. På denne måten tilstrebet vi at intervjuet i størst mulig grad skulle likne en uformell samtale. Når vi vektlegger at respondenten skal styre mye av samtalen, kan det slik vi ser det likevel være hensiktsmessig at intervjuet har en viss grad av struktur (Jacobsen 1999). Vi utarbeidet derfor en intervjuguide, det vil si en oversikt over hvilke tema vi ville innom i løpet av intervjuet. Dette ble gjort for å sikre at man kommer inn på de ulike tema man ønsker å belyse. Dette anså vi dessuten som nyttig i og med at vi var to som foretok intervjuene, for å forsikre oss om at intervjuene forløp med mest mulig likt innhold.

Vi spurte etter hvert intervju om den enkelte respondent var interessert i å være med i en gruppediskusjon, noe alle de spurte var positive til.

Gruppediskusjon

Med utgangspunkt i de 9 enkeltstående intervjuene kom vi fram til 3 tema som vi synes det var interessant å diskutere videre med respondentene. Disse tre tema omhandlet pensjonistrollen, de eldres deltagelse i IT-samfunnet og det sosiale aspektet ved kafeen. Vi så det som en fordel at vi hadde mulighet til å ta tak i ulike tema som kom fram under de individuelle intervjuene og legge opp til en gruppediskusjon rundt disse. Slik kunne temaene diskuteres grundig og kanskje på et mer generelt nivå enn med den enkelte.

Her inviterte vi alle ni personene vi hadde samtaler med og fem møtte opp. Vi valgte våre roller slik at to av oss startet diskusjonen og fortalte litt om rammene, og to var referanter. Vi valgte en mellomting mellom aktiv og passiv rolle, der vi kom med innspill underveis i diskusjonen for å få en utdypning eller nyansering. (Jacobsen, 2000). Deltagerne fikk anledning til å snakke fritt og diskusjonen fikk noen avsporinger som gikk på det personlige plan. Vi tillot dette da vi ville ha en uformell tone i diskusjonen.

2.4 Metodekritikk

Vi valgte det åpne individuelle intervju, da det var relativt få personer som skulle intervjues. Vi kunne valgt personer helt vilkårlig ut fra brukerne av internett-kafeen, dette har kanskje kunnet gitt oss et mer representativt utvalg. Vi valgte imidlertid å foreta et strategisk utvalg for å oppnå mest mulig variasjon blant respondentene. Prosjektleder har valgt ut disse

personene ut fra kriteriene; kjønn, alder og hvor lenge de har deltatt ved kaféen. Prosjektleder er for oss en informant, dvs en person som har god kunnskap om det vi skal undersøke (Jacobsen, 2000), men han kan velge personer som han vet gir svar i en bestemt retning. Et slikt utvalg kan videre gjøre at vi ikke får et representativt utvalg, da vi kan få like mange respondenter fra en gruppe som totalt sett utgjør bare noen få, som i fra en majoriteten. Utvalget ble på totalt ni personer der syv personer ble valgt av prosjektleder og to ble valgt tilfeldig av oss.

For oss blir det derfor en problemstilling hvorvidt disse få respondentene er representative for andre enn seg selv. Vi står altså overfor et spørsmål om generaliserbarhet.

En annet forhold en bør være klar over når en velger å innhente informasjon ansikt til ansikt med respondenten, er at en som intervjuer kan påvirke respondenten og de svar han eller hun gir på ulike måter. For eksempel kan respondenten være tilbøyelig til å svare det han eller hun tror vi vil de skal svare. Dette kan skje hvis respondenten tror vi tilhører internet-kaféen, og at han eller hun synes det er vanskelig å si noe som er negativt ved tilbudet. Et annet aspekt ved intervjuerens påvirkningskraft, kan være det faktum at ikke samme person foretok alle intervjuene, og at ulike sider ved de ulike intervjuerne kan påvirke samtalen. For eksempel kan det være variasjon i hvor mye tid den enkelte intervjuer gir respondenten til å tenke seg om når han eller hun skal svare. Eller det kan variere hvor dypt den enkelte intervjuer går inn i hvert spørsmål eller tema.

Her spiller intervjuerens opptreden en stor rolle. Det blir tilstrebet å få et tillitsforhold til respondenten. Slik tillit kan det ta tid å etablere. Vi kan ha påvirket respondentene til å svare hva de tror vi vil ha. Følte respondentene at de kunne si hva som helst, eller var de mer positiv enn de egentlig er. Resultatene vi har er overveldende positive. Men underveis i intervjuene så observerte vi og vi tror at det var ærlige svar vi har fått.

I følge Jacobsen 2000 så har vi valgt et intervjuoppsett som ikke er helt åpent. Vi har utarbeidet en intervjuguide med tema, fast rekkefølge og kun åpne svar. Tidsaspektet gjorde at vi måtte styrte tema i intervjuet, slik at vi da kanskje snevret inn for mye. Dette kan medføre at relevante tema ikke ble belyst.

Ved å benytte et åpent personlig intervju kan vi risikere å få så mye informasjon at vi mister oversikten. Under analysen av de individuelle intervjuene kan informasjon ha kommet bort i mengden. Ved disse individuelle intervjuene kan vi ha fått andre opplysninger hvis vi hadde valgt andre rammer for dem. Ved å ikke ha strukturert intervjuet så har respondenten kunnet kommet inn på tema som for dem er mer relevant, som vi jo var ute etter.

Selv om det åpne personlige intervjuet kan gi en nyttig innfallsvinkel for å få svar på vår problemformulering, kan det være vanskelig å vite hvordan en skal tolke den informasjonen en får gjennom samtalen. For eksempel gir de spørsmålene eller temaene som presenteres sjelden særlig målbare svar i og med at en ikke opererer med tallskalaer eller gradering av svar slik en gjerne gjør ved bruk av kvantitative metoder.

Vi vurderte å utarbeide et spørreskjema som vi skulle sende ut til alle brukerne ved internett-kaféen. Og ut i fra dette så skulle vi velge respondenter til individuelle intervju, men igjen ut fra tidsperspektivet slo vi i fra oss det.

Gruppediskusjon stiller blant annet krav til den som intervjuer om å tilstrebe at alle blir hørt, noe som igjen kan være problematisk da vi så det som en av hensiktene med gruppediskusjonen at respondentene i stor grad skal styre gruppeprosessen for å få en mest mulig naturlig utvikling av samtalen. Det kan for eksempel være et problem at enkelte eller alle respondentene kvier seg for å si sin mening i plenum. En er ikke anonym lenger, og det en sier kan kanskje i verste fall få konsekvenser for gruppetilhørigheten i etterkant av diskusjonen. Hvis en er av en annen oppfatning enn det flertallet i gruppa er, kan det være lett å tie med meningene sine. Videre kan det være en utfordring at enkelte er dominerende i gruppen, og at andre velger å holde seg litt i bakgrunnen.

3.0 PRESENTASJON OG ANALYSE AV DATA

3.1 Åpne personlige intervju.

Vi foretok først individuelle intervju med 9 forskjellige personer, 4 menn og 5 kvinner i alderen fra 62- 73 år. Fire av dem bor alene, de andre deler bolig med ektefelle eller samboer. Alle bor i gangavstand fra internett-kaféen, i området rundt Strinda. Samtlige har vært yrkesaktive, en av dem er fremdeles i arbeid. Fem av respondentene har deltatt på et eller

flere kurs ved internett-kaféen, fire har ikke tatt kurs. Alle respondentene har flere interesser og hobbyer utenfor hjemmet. Fem forteller at de er interessert i litteratur, historie og språk, ellers er mange med i ulike klubber, lag og foreninger. Åtte av respondentene forteller at de driver med en eller annen form for trim – og friluftaktivitet.

Vi har valgt å kategorisere resultatene av intervjuene inn i tre grupper. Dette gjør vi for å systematisere arbeidet lettere, og for å få frem det interessante i forhold til problemformuleringen. Gjennom å se på *motivasjonen* for å delta, hva det er som gjør det *meningsfullt* å gå der og det *sosiale aspektet ved internett-kaféen* ønsker vi å finne ut noe om hvordan internett-kaféen kan fremme aktivitet. De tre temaene er nært knyttet til hverandre og derfor vil noen av utsagnene komme inn under flere tema.

Bakgrunn og motivasjon for å delta på internett-kaféen.

Alle respondentene fikk vite om tilbudet gjennom annonse i lokalavisen og/eller oppslag på biblioteket. To har også hørt om det gjennom andre som har vært på internett-kafeen. Tre av respondentene nevnte seniorsurf-dagen som dagen da interessen ble vekket. Å få mulighet til å lære å bruke data og internett er betegnet som en motivasjonsfaktor blant alle respondentene. En av respondentene sier at det gir en mulighet til å følge med i samfunnet, en annen sier at en har bruk for datakunnskap i hverdagen og at en må henge med i utviklingen. En nevner fordelen med tilgang til veiledere som kan hjelpe til om en sitter fast som en grunn for å begynne på internett-kaféen. Det er altså hovedvekt på det å kunne bruke data og få opplæring på dette.

Det sosiale aspektet blir også nevnt som en motivasjonsfaktor. ”Jeg savnet den daglige kontakten med kundene i butikken, og fikk en myk start på internett-kaféen der jeg traff gamle kjente.” Han/hun sier det er en spennende kombinasjon med det å treffe andre samt at en har tilgang til data. En annen av respondentene sier at det er en fin forberedelse til pensjonisttilværelsen, med internett-kafè på denne tiden av dagen, da en får både det sosiale og mulighet til å lære mer om data.

7 av 9 sier de har kjennskap til data gjennom jobben, men ingen har hatt data som en primær arbeidsplass. Likevel har få brukt internett fra før, selv om fire har nettkopling hjemme. De fleste har data hjemme, men de brukte ikke maskinene så mye.

Hva gjør det meningsfullt å delta på internett-kaféen, hva er interessant og nyttig?

To av respondentene var der for første gang og hadde av den grunn ikke noe å si om dette temaet.

Fem av respondentene er på internett-kaféen ofte, ca 1-2 ganger i uka. Disse fem har benyttet tilbudet i tre uker, fire måneder (to stykker), ni måneder og ett år. De to resterende av de som ble intervjuet bruker kafeen 1-2 ganger i måneden og har benyttet seg av tilbudet i fire måneder.

De to av respondentene som bruker internett-kaféen 1-2 ganger i måneden sier at veiledning og tilgangen til data er det som er av størst betydning for dem på internett-kaféen. To av de som er på kafeen hver uke, deriblant respondenten som har benyttet internett-kaféen i tre uker, nevner det å lære å bruke internett som spesielt betydningsfullt for dem. De sier også at de synes det er koselig å møte andre brukere ved kafeen. "Det sosiale er en hyggelig bivirkning;" sier en annen av respondentene som benytter internett-kaféen ofte. Han/hun forteller videre at han/hun har møtt mange hyggelige mennesker og at han/hun synes det er et trivelig miljø på internett-kaféen. En annen respondent som bruker internett-kaféen ofte synes at kombinasjonen mellom det sosiale og at en har tilgang til data og veiledning er viktig for han/henne. Den siste av de som bruker kafeen ukentlig sier at både det å lære data og det å treffe folk er av stor betydning for han/henne, men at data likevel er det viktigste.

Alle respondentene synes det er interessant og nyttig å bruke e-post, blant annet for å holde kontakt med familie og venner. "Når en ringer til noen, så er det ikke sikkert at de tar telefonen, men sender du en e-post vet du at den ligger der," sier en respondent. Seks stykker sier de bruker å lese aviser på nettet, og seks av respondentene ser nytten i å kunne bestille reiser, benytte seg av banktjenester og liknende." Internett gir også en mulighet til å dyrke interesser ved at en kan søke etter hobbyer og andre tema som interesserer," forteller en av respondentene. Seks stykker sier at de bruker internett til dette. Det kan være å søke etter kunstutstillinger, følge med på børsen, historie, bøker, reisemål og frimerker.

Alle respondentene sier at de ønsker å fortsette å gå på kaféen i fremtiden. En sier at det er fordi internett-kaféen er en fin idé og en god innfallsvinkel for å lære seg data og bryte barrierer. Tre nevner det sosiale som en viktig faktor til å komme, og to andre nevner at de er

spent på om det sosiale vil utvikle seg for deres del. En av disse har akkurat blitt pensjonist og sier han/hun tror han/hun vil komme til å benytte seg mer av internett-kaféen nå som han/hun får bedre tid. Fire av respondentene sier de vil fortsette å gå på internett-kaféen for å opprettholde kontakten med miljøet, få tips av andre og for å lære mer. En sier han/hun vil komme sjeldnere når han/hun skaffer seg egen datamaskin, men at han/hun vil fortsette å holde kontakten fordi han/hun vil ha behov for påfyll.

Det sosiale aspektet ved internett-kaféen?

En respondent forteller at det store kaffebordet er samlingspunktet på kafeen. Der sitter brukerne og drikker kaffe og prater. En annen av respondentene sier at han/hun synes det er bra at brukerne må gi fra seg datamaskinen etter en time hvis det er stor pågang.” Da oppfordres brukerne til å sette seg ved bordene for å prate,” sier han/hun. På den måten kan det sosiale utvikle seg. Han/hun forteller at brukerne ikke bare prater data, men bryner hverandre med hjernetrim og utveksler erfaringer fra skolejubileum.

Fire av de som kommer ofte til internett-kaféen sier de har kontakt med andre brukere og at de har etablert nye bekjenskaper. Tre av disse sier de har bekjente fra tidligere som også benytter seg av tilbudet. En av respondentene forteller at man har mest kontakt med gjengangerne. Respondenten som har deltatt ved internett-kaféen i tre uker sier ikke har kontakt med de andre brukerne foreløpig. De to som er der en til to ganger i måneden sier de snakker litt med folk, og at dette er noe det har blitt litt mer av etterhvert. Disse ser for seg en blir mer kjent over tid, og at det sosiale da vil få større betydning. De to som nettopp har startet har ikke forutsetninger til å svare på dette spørsmålet.

3.1.1 Tolkning av åpent personlig intervju

Det kan synes som om respondentene er ressurssterke mennesker som er aktive på mange områder. Felles for alle er at de har mange interesser, og driver med aktiviteter som innebærer sosialt samvær. I tillegg synes de fleste å ha hatt sterke posisjoner i arbeidslivet eller yrker som innebærer høy anseelse fra omgivelsene.

Ønsket om å lære om data var hovedårsaken til at alle respondentene startet på internett-kaféen. En av grunnene til dette er at det å ha denne kunnskapen gir en mulighet til å henge med i samfunnsutviklingen. En annen motivasjonsfaktor for å delta på internett-kaféen, er tilgangen til veiledere som kan bistå med hjelp til enhver tid. Det sosiale aspektet synes også å

være av betydning når det gjelder motivasjon for å delta på internett-kaféen. Det kan synes som om noen ser på internett-kaféen som en slags erstatning for den sosiale kontakten en hadde på sin tidligere arbeidsplass, og også som en slags videreføring av den datakunnskapen en tilegnet seg gjennom jobben.

Selv om det virker som at det å lære og bruke data er det viktigste for alle de vi intervjuet så ser det ut som det sosiale aspektet ved internett-kaféen får større betydning etterhvert, og at det er noe flere brukere setter pris på og tror kan utvikle seg mer. De som har deltatt oftest og lengst nevner det sosiale aspektet som viktig, mens de som ikke har vært like mye på kafeen er opptatt av om det sosiale vil utvikle seg mer. Dette kan ha sammenheng med at de som ikke har vært mye på internett-kaféen ikke har rukket å få nye bekjenskaper. Likevel synes de at det er trivelig å treffe andre mennesker på kafeen.

Det kan synes som om å bruke internett både gir respondentene egenverdi gjennom at de får dyrke interesser samt å holde kontakten med familie og venner gjennom e-post og nytteverdi ved bestillinger, banktjenester og reiseopplysninger.

Det kan se ut som om respondentene synes internett-kaféen er en meningsfull aktivitet både fordi de får muligheten til å få kunnskap som er nødvendig for å henge med i den teknologiske utviklingen og at de kan benytte den til underholdning og hobbyvirksomhet.

3.2 Gruppediskusjon

Etter å ha analysert og tolket de åpne personlige intervjuene gjorde vi oss opp noen tanker om tre temaer som vi ønsket å vite mer om .

Tema for gruppediskusjon

Alle de vi intervjuet er mennesker som er i, eller nærmer seg pensjonistalderen. Når en ikke lenger har muligheten til å bidra til samfunnet gjennom arbeidet sitt kan en kanskje si at mennesker blir fratatt noen av sine roller, posisjoner og deltakelse i samfunnet. I det individuelle intervjuet nevnte en av respondentene at han/hun følte at samfunnet setter grenser for hva en kan fylle pensjonisttilværelsen med. I den sammenhengen tok vi opp i gruppediskusjonen temaet pensjonistrollen og internett-kaféens betydning i forhold til pensjonisttilværelsen.

I flere av de individuelle intervjuene kom det fram at en viktig årsak til at en ønsker å lære om bruk av data, er at en ønsker å henge med på den utviklingen som skjer i samfunnet. En har innsett at data og internett er en viktig og selvfølge del av hverdagen i det moderne samfunn, enten det dreier seg om å betale regninger, kommunisere med omverdenen eller å hente informasjon.

Det andre temaet som vi ønsket å vite mer om, var betydningen av å være med i IT-samfunnet og internett-kaféens rolle i forhold fortsatt deltakelse i samfunnet. Vi var spesielt interessert i å vite noe om deltakelse i IT-samfunnet påvirker forholdet til andre generasjoner.

Under de individuelle intervjuene kom det frem at den viktigste årsaken til at de fleste brukte internettkaféen var at de ønsket å lære om data. Den sosiale betydningen ble nevnt som en “hyggelig bivirkning”. Det tredje temaet vi ønsket å vite mer om var derfor det sosiale aspektet ved internett-kaféen og om brukerne ville fortsette å komme tilbake når de følte at de behersket data og hadde mulighet til å benytte PC hjemme.

Vi er klar over at svarene vi fikk kan gå litt over i hverandre, og at noen av svarene kunne stått under flere tema. Vi vil likevel forsøke å kategorisere det enkelte svar under ett tema.

Pensjonistrollen og internett-kaféens betydning for pensjonisttilværelsen.

Under gruppediskusjonen fortalte en av deltakerne at han opplevde at overgangen til pensjonisttilværelsen var stor. Han/hun har vært vant til å ha en fast struktur på dagen og å ha denne faste aktiviteten å gå til. Som pensjonist synes han det er viktig å fylle dagene med aktiviteter, og å prøve å opprettholde en struktur på hverdagen. Han/hun synes internett-kaféen har betydd mye i denne sammenhengen. En annen av respondentene sa at overgangen til pensjonisttilværelsen var brå. Blant annet savnet han/hun kontakt med kunder og kollegaer fra sin tidligere arbeidsplass. Han/hun sier han/hun har vært vant til å være i aktivitet, og synes det er viktig å ha hobbyer. Han/hun mener internett-kaféen gjør det mulig å dyrke ulike hobbyer, som historie og litteratur. En annen av deltakerne sa han/hun syntes det hadde gått greit å bli pensjonist, og at han/hun ikke savnet arbeidet.

Når vi diskuterte forventningene til pensjonistrollen, kom det fram at noen føler man enkelte ganger ikke blir tatt på alvor som pensjonist, og at en blir holdt utenfor. “Samfunnet tror at vi

ønsker å ha det fredelig . Jeg tror de fleste har lyst til å være aktiv og er det hvis mulighetene er tilstede”. Under diskusjonen ble det også nevnt at enkelte følte at andre rundt dem ga positive tilbakemeldinger på at de har kunnskap om data.

Under diskusjonen ble deltakerne spurt om de kunne tenke seg å lære bort til andre den kunnskapen som de tilegner seg ved internett-kaféen. Flere av respondentene stilte seg positive til dette, men de fleste sa at de ikke følte seg trygge nok til at dette kunne skje i nærmeste framtid. Det kom også fram at de som bruker internett-kaféen ofte hjelper hverandre når noen står fast, og at de slik kan lære bort til hverandre.

Internett-kafeens betydning for deltakelse i IT-samfunnet.

Under gruppediskusjonen kom det fram at det å ha kunnskap om data og internett er en slags nøkkel for å forstå mye av den informasjonen en får for eksempel gjennom ulike medier. ”En blir jo bombardert med henvisninger til internett nå, for eksempel ”Les mer om dette på TV2.no” På spørsmål om hvorfor det er meningsfullt å gå på internett-kafé, ble det blant annet svart at det gir en muligheten til å være med i samfunnet. En av respondentene fortalte at da han/hun sluttet i jobb så ble databruken lagt bort fordi han/hun tenkte at det ikke var bruk for data lenger. ”Men så oppdaget jeg at jeg absolutt trenger data for å henge med”. Flere tar opp dette med at internett-kaféen gir en muligheten til å lære noe nytt, samtidig som en holder tritt med samfunnsutviklinga. ”...det er data som er den store tingen nå, det er en nødvendighet for å følge med”.

Under diskusjonen syntes det å være bred enighet om at kunnskap om data er verdsatt i dagens samfunn, og at for generasjonene under eldregenerasjonen er det en selvfølgelig del av hverdagen å være i besittelse av denne kunnskapen. Dagens barn har datamaskiner på skolen, og det finnes knapt en arbeidsplass som ikke benytter data. Vi diskuterte derfor hvordan det at de eldre sitter inne med denne verdsatte kunnskapen kan påvirke kommunikasjonen eller distansen mellom generasjonene. Flere av respondentene fortalte at de hadde fått positive tilbakemeldinger fra familie etter at de begynte med data. Noen har oppdaget at når familien snakker om data, kan de nå delta i samtale i større grad fordi de nå vet mer om hva data dreier seg om. Flere nevnte at det betyr mye for kontakten med barnebarna å ha en felles interesse å snakke om.

Betydningen av det sosiale nettverket ved internett-kaféen.

Under diskusjonen sa flere av deltakerne at selv om ønsket om å få kunnskap om data er hovedårsaken til at de oppsøker internett-kaféen, så er også det å treffe likesinnede en ”hyggelig bivirkning” av å bruke tilbudet. En nevner at han/hun er redd for at tilbudet skal forsvinne, blant annet fordi at det å ha et miljø hvor en prøver ut det en lærer på kurs er avgjørende for hvor vellykket kursene er. ”Vi må ha et miljø hvor vi kan prate med andre som har vært på kurs, og som kanskje er like ”dumme” som oss selv”. Flere tok opp verdien av å ha et miljø å praktisere den nye kunnskapen i, at en har mulighet til å utveksle erfaringer og kunnskap. Også bare det å komme seg ut og treffe nye mennesker ble nevnt som positivt. Flere sa at de synes at det er positivt at en ikke kan sitte lenger enn en time ved maskinene hvis det er fullt i kafeen. Da blir de oppfordret til å sette seg ned rundt bordet og drikke kaffe og prate med andre. ”Hvis det er fullt på maskinene drikker vi kaffe og hører på dama som spiller så nydelig. Det er koselig.” Flere av deltakerne i gruppediskusjonen sier at de kan tenke seg å fortsette å benytte internett-kaféen når de blir mer selvstendige på maskinen de har hjemme. Årsaken til dette er både fordi de har tilgang på veiledning og fordi de ønsker å fortsette å ha kontakt med miljøet.

3.2.1 Tolkning av gruppediskusjon

Slik vi har forstått respondentene, kan en som pensjonist enkelte ganger møte forventninger om at en skal trekke seg tilbake, og ikke lenger delta i samfunnet i like stor grad som før. Kanskje setter samfunnets forventninger grenser for hvilke aktiviteter pensjonistene fyller dagen med. De som deltok i gruppediskusjonen har i sitt yrkesliv bidratt til samfunnet gjennom sitt arbeid. De har gjort nytte for seg gjennom sin rolle som arbeidstaker. For flere av respondentene var det å bli pensjonist en stor overgang, og under gruppediskusjonen ble det videre fortalt at det har vært og er viktig for dem å fortsatt fylle hverdagen med aktiviteter som de ønsker å drive med.

Under gruppediskusjonen kom det fram at internett-kaféen betydde mye for flere av deltakerne. En av årsakene til dette var at den kunnskapen en tilegner seg gjennom kurs og deltakelse på kafeen anses som verdifull i dagens samfunn, og at den anses som viktig for å kunne følge med og delta i den utviklingen som skjer i samfunnet. I tillegg åpnet datakunnskapene for positive tilbakemeldinger fra generasjonene under, samtidig som skillet mellom generasjonene kunne oppleves som mindre ved at de deler interessen for data og er med på samtaler om internett. Slik kan en kanskje si at brukerne av internett-kaféen ser på

tilbudet som meningsfullt blant annet fordi de får mulighet til å fortsette og henge med i samfunnsutviklinga i stedet for å trekke seg tilbake. Det kan også synes som om det å ha kunnskap som er verdsatt i vårt samfunn, kan påvirke forholdet til andre generasjoner og deres egen selvfølelse.

Når det gjelder det sosiale aspektet ved kafeen, så kom det fram under gruppediskusjonen at flere av deltakerne mener at det å tilhøre et miljø er viktig av flere grunner. For det første møter de likesinnede som de kan utveksle erfaringer og lære av eller lære bort til. Dette synes å påvirke deres egen læring og utvikling innenfor data og internett. For det andre ser det ut som om det å bli kjent med nye mennesker og den faste kontakten med disse kan bli et like sterkt motiv for å oppsøke internett-kafeen som ønsket om å lære om data.

4.0 DRØFTING

”Hvilken betydning kan en internett-kafé ha for brukere med sikte på å fremme helse?”

Slik vi har forstått de brukerne som vi pratet med, kan overgangen fra yrkeslivet til pensjonisttilværelsen oppleves som stor. Noen har følt på at samfunnets forventninger setter grenser for hvilke aktiviteter en skal drive med som pensjonist, og at det ikke forventes at en skal bidra til samfunnet når en ikke lenger er yrkesaktiv.

I dagens samfunn kan det kanskje sies at det å bidra til samfunnet gjennom arbeid er høyt verdsatt. Når en ikke lenger er yrkesaktiv, kan en ikke bidra på samme måte som før. Enkelte omtaler dette som en samfunnsmessig utstøting av de eldre, som gradvis fratrar dem roller, posisjoner og deltakelse i samfunnet (Eldre inn i den nye tid, 1999). En uheldig konsekvens av dette er at en som pensjonist står i fare for å bli sosialt devaluert. Dette innebærer at en person eller ei gruppe blir nedvurdert eller negativt verdsatt, og tildelt en mindreverdige plass i samfunnsstrukturen. Forventningene som samfunnet har til disse menneskene blir tilsvarende mindreverdige eller negative (Kristiansen 1994). Kanskje kan teorien om sosial devaluering beskrive noe av det pensjonister kan føle i forhold til deres rolle i samfunnet. Slik vi ser det kan det at en ikke lenger bidrar til samfunnet gjennom arbeid, medføre at samfunnet ikke ser ressursene til disse menneskene lenger. Dette kan medføre at det ikke forventes noe form for

bidrag fra denne gruppen lenger, og at det heller ikke legges til rette for en fortsatt deltakelse i samfunnet for disse. Det forventes i stedet en tilbaketrekking fra samfunnet.

For å motvirke sosial devaluering kan det ifølge Kristiansen være hensiktsmessig å benytte kulturelt verdsatte virkemidler for å støtte opp om roller som er verdsatte i dagens samfunn (Kristiansen 1994). Kunnskap om data og internett er nødvendig for å kunne følge med på utviklingen innen informasjonsteknologien som preger samfunnsutviklingen. Uten denne kunnskapen er det lett å havne utenfor (Eldre inn i den nye tid, 1999). Slik vi ser det kan internett-kaféen kanskje være et slikt kulturelt verdsatt virkemiddel, som kan bidra til at de eldre tilegner seg kunnskap som åpner for økt deltakelse i samfunnet. I neste omgang kan kanskje de eldres datakunnskaper gradvis medføre at omgivelsene endrer sine forventninger til denne gruppen, ved at de ser at flere ønsker å delta i den utviklingen som skjer og at de eldre har ressurser som gjør dem i stand til å holde tritt med samfunnets utvikling. På bakgrunn av de samtalene vi har hatt med mennesker som benytter internett-kaféen, kan det synes som om tilbudet kan fremme både kognitiv og sosial aktivitet som oppleves meningsfull fordi den er nødvendig for de eldres deltakelse i det moderne samfunnet.

Et annet aspekt ved overgangen fra yrkesaktiv til pensjonist, er hvordan den enkeltes selvbilde påvirkes når en mister en rolle som er av stor verdi i dagens samfunn. Vi har inntrykk av samtlige av respondentene er ressurssterke mennesker, som har vært og er aktive på flere områder. I tillegg har de fleste hatt yrker som har høy status i arbeidslivet. Konsekvensene av å miste en rolle som en har stor betydning for ens posisjon i samfunnet, kan oppleves som vanskelig. Arbeidet kan være en kilde til positiv bekreftelse fra omgivelsene, som igjen påvirker selvfølelsen til den enkelte. Som pensjonist kan en kanskje sitte med ressurser som ikke lenger er etterspurt (Eldre inn i den nye tid 1999). Kanskje kan muligheten for å fortsette å tilegne seg kunnskap som er som er verdsatt og viktig bidra til at rollen som ressurssterk opprettholdes. Videre kan en også få brukt sine kunnskaper ved å hjelpe andre som bruker internett-kaféen. Dette kan kanskje bidra til positive tilbakemeldinger som gir følelse av mestring.

Under flere av intervjuene, samt under gruppediskusjonen, kom det fram at det betydde mye for brukerne å kunne delta i den utviklingen som skjer i samfunnet. Mange har oppdaget nye måter å dyrke interesser på, kommunisere med omverdenen på, hente informasjon på og benytte seg av tjenester på. Dette er helt klart motiver for å lære om data og internett. Når en

ikke har mye erfaring med data fra før, og når teknologien er i stadig utvikling, er det ikke lett å holde seg orientert. Når det foreligger et gap mellom det omgivelsene krever og det den enkelte er i stand til å yte, kan det være hensiktsmessig å tilrettelegge slik at mennesker kan delta i aktiviteter som inkluderer dem i samfunnslivet. Slik vi ser det kan internett-kaféen være med på å redusere gapet mellom samfunnets krav og forutsetningene hos brukerne, ved at den er et lavterskeltilbud som ikke stiller noen krav til forkunnskaper og ved å øke den enkeltes forutsetninger eller kompetanse (Se vedlegg, gap-modell).

Under gruppediskusjonen kom det fram at deltakelse i IT-samfunnet synes å påvirke forholdet til yngre generasjoner. Den eldre generasjonen har ikke på lik linje som generasjonene under erfaring med data. Ikke alle har vært i befatning med data gjennom det arbeidet de har hatt. I motsetning er data en selvfølge på de fleste arbeidsplasser hos dagens yrkesaktive. På samme måte er kunnskap om data svært utbredt blant barn, blant annet fordi de får kjennskap til dette gjennom skolen (Eldre inn i den nye tid 1999). Per Øyvind Heradstveit har uttalt at internett har skapt et nytt samfunn som fort kan skape noen betydelige generasjonsforskjeller. Slik vi ser det kan en internett-kafé for eldre bidra til at brukerne får kunnskap som gir dem innpass i et interesse- og samtaletema de vil ha felles med de unge og dermed stimulere til generasjonskontakt (Eldre inn i den nye tid, 1999). Dette ble bekreftet blant annet gjennom gruppediskusjonen, hvor flere av deltakerne fortalte om at de delte interessen for data med yngre generasjoner, og at de kunne delta i samtaler med barn og barnebarn på en annen måte nå enn før. Slik kan det synes som om deltakelse ved internett-kaféen kan forebygge et kunnskapsskille mellom de eldre og yngre generasjoner samt at det kan endre kommunikasjonen mellom generasjonene (Eldre inn i den nye tid).

Når det gjelder det sosiale miljøet ved kaféen, kan det synes som om dette har to aspekter. For det første har en mulighet til å treffe mennesker som deler denne interessen, og som man kan utveksle erfaringer med. Man kan dra nytte av hverandres kunnskap og erfaring, ved at man lærer bort til hverandre hvis for eksempel noen står fast. En av deltakerne i gruppediskusjonen nevnte at det er godt å treffe andre som er like "dumme" som en selv. Det at flere av brukerne har noenlunde likt utgangspunkt, kan gjøre at en føler seg tryggere på å prøve og feile. Slik kan en kanskje si at miljøet kan påvirke ens læring og utvikling, både ved at en får ny kunnskap som åpner nye dører, og ved at en kan oppnå økt følelse av mestring. Et annet aspekt ved det sosiale miljøet synes å være verdien av det å treffe mennesker og den faste kontakten disse. I de personlige intervjuene kom det fram at de som har benyttet tilbudet

lengst og oftest tillegger det sosiale miljøet større betydning enn de som har vært mindre på kaféen. De som har benyttet tilbudet i mindre omfang sier imidlertid at de ser for seg at det sosiale kan utvikle seg etter hvert som de er mer på kaféen. I tillegg bekreftet flere av deltakerne i gruppediskusjonen at de ønsket å fortsette på kaféen også etter at de blir mer selvstendige i bruken av egne maskiner. Her var årsaken først og fremst betydningen av å tilhøre et IT-miljø. Dette kan tyde på at det knyttes sosiale kontakter på internett-kaféen, og at det å treffe andre på sikt kan bli et motiv i seg selv.

Når en har vært tilknyttet et arbeidsmiljø i flere år, har en gjerne knyttet kontakter som utgjør en viktig del av ens nettverk. En av deltakerne på kaféen uttrykte at han/hun savnet den daglige kontakten med kunder og kollegaer, og at kombinasjonen med internett og det sosiale miljøet derfor appellerte til han/henne. Kanskje kan dette tyde på at internett-kaféen kan være et alternativ til det miljøet en har vært en del av på sin tidligere arbeidsplass. Slik kan en kanskje si at tilbudet kan være med å forebygge at en får mindre sosial kontakt når en går over fra å være yrkesaktiv til å bli pensjonist.

Oppsummering

Informasjonsteknologien preger dagens samfunn; kunnskaper og ferdigheter i bruken av den nye teknologien er nødvendig for å delta i samfunnsutviklingen. Gjennom internett-kaféen kan en tilegne seg kunnskap som er verdsatt i dagens samfunn. Dette kan gi brukerne opplevelse av mestring og verdighet, samt føre til sosial deltakelse. Ved at brukerne opplever mestring og har et ønske om å følge med på den utviklingen som skjer, kan det synes som om de opplever internett-kaféen som en meningsfull aktivitet. I følge grunnsynet i ergoterapi utvikler mennesket seg gjennom aktiviteter som er meningsfulle, og slike aktiviteter er også antatt å fremme helse.

Slik vi ser det kan internett-kaféen være et forebyggende og helsefremmende tilbud til mennesker som har gått over fra et yrkesaktivt liv til pensjonisttilværelsen. Det kan synes som om internett-kaféen kan bidra til å forebygge eller motvirke negative forventninger til pensjonistrollen fordi den gir de eldre mulighet til å bruke sine ressurser og tilegne seg kunnskap. Videre kan miljøet ved internett-kaféen kanskje være et alternativ til det sosiale miljøet på en tidligere arbeidsplass, og slik bidra til å opprettholde sosiale relasjoner i hverdagen. Slik kan tilbudet sies å være et forebyggende og helsefremmende tiltak som kan

ha betydning for livskvaliteten ved at det kan stimulere til trivsel og gi mulighet til å mestre utfordringene i dagens samfunn (Johansen 1995).

5.0 Avslutning

I denne rapporten har vi prøvd å gi en pekepinn på hvilken betydning en internett-kafé for eldre kan ha for å fremme helse blant brukerne. Vi har antydnet noen svar, men kan med vårt utgangspunkt ikke trekke sikre konklusjoner. En årsak til dette er at vi kun har hatt samtaler med et fåtall av brukerne, og fått deres erfaringer med tilbudet. Vi vet ikke om den informasjonen vi har fått er representativ for de øvrige brukerne. Vi har valgt å gå i dybden ved å benytte kvalitative metoder på et fåtall av brukerne. Ved å undersøke en større gruppe, for eksempel ved hjelp av spørreskjema, kunne vi fått et bredere og kanskje mer representativt utvalg. Dette ville imidlertid gjøre det vanskelig å få tak i den enkeltes personlige erfaring med internett-kaféen. Likevel ville det vært interessant å forsket videre på dette, for å undersøke andre målgruppers erfaringer, for eksempel mennesker som har en funksjonshemming. Et annet interessant aspekt å se på kan være om tilbudet når fram til denne målgruppen.

Avslutningsvis vil vi si at på bakgrunn av de undersøkelsene vi har gjort mener vi at en internett-kafé for eldre kan fremme aktivitet og helse hos brukerne.

LITTERATURLISTE

Halvorsen, K	1989	<i>Å forske på samfunnet – en innføring i Samfunnsvitenskaplig metode</i>
Bedriftsøkonomens forlag A/S
Jakobsen, D.I	1999	<i>Hva mener brukerne? Brukerundersøkelser-
En praktisk veiledning</i>
Høgskoleforlaget
Jakobsen, D.I	2000	<i>Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i
samfunnsvitenskaplig metode</i>
Høgskoleforlaget
Kristiansen, K	1994	<i>Normalisering og Verdsetjing av Sosial Rolle</i>
Kommuneforlaget
Lie, I	1996	<i>Rehabilitering og habilitering</i>
Ad Notam Gyldendal
Malterud, K	1996	<i>Kvalitative metoder i medisinsk forskning.
En innføring</i>
Tano Aschehoug
Ness, N.E	1997	Utgangspunkt for aktivitetsperspektivet
<i>Ergoterapeuten 13/ 1997</i>
Ness, N.E	1999	Helse gjennom aktivitet
<i>NETF`s temahefte</i>
Rådet for eldre	1999	<i>Eldre inn i den nye tid</i>
Nasjonalforeningen for folkehelsen